

obligatio restituendi alienum, vel reparandi damnum illatum. Si autem nocumentum potest alio modo resarciri, ille servandus est, ut votum simul servetur, sicut in simili jam diximus. Quid vero de voto continentiae sacri ordinis quoad hunc effectum dicendum sit, inferius declarabitur.

CAPUT VIII.

UTRUM POSSIT MARITUS VOTUM CONTINENTIAE AB UXORE SINE SUA LICENTIA EMISSUM IRRITARE.

1. *Votum religionis ab uxore factum non potest a marito irritari. — Neque votum castitatis, si ante, vel post matrimonium ratum, et non consummatum fiat.* — Ex his, quae de irritatione voti simplicis assumendi statum religiosum diximus lib. 4, facile colligitur posse similiter parentes votum castitatis a pueris vel puellis in aetate impuberi emissum irritare. Praecipua vero difficultas circa potestatem irritandi hoc votum castitatis est de marito respectu uxoris, et vice versa, et ideo hic non est praetermittenda. Incipiendo ergo a marito, inquirendum est hoc capite, an votum continentiae ab uxore factum possit maritus irritare. In quo non quaeritur de voto continentiae aut religionis facto ante matrimonium consummatum. Nam si illud solemne sit, dissolvit ipsum matrimonium ratum; si vero sit simplex, et sit votum religionis, sive sit emissum ante matrimonium contractum, sive post, implendum omnino est; nec maritus potest illud impedire aut irritare, quia per illud ei non fit injuria, eo quod matrimonium, quamdiu non est consummatum, semper habet illam conditionem subintellectam, et ideo peccaret graviter conjux reddens debitum, et consummans matrimonium post tale votum, quia se reddit inhabilem ad implendum illud. De voto etiam castitatis, si praecessit matrimonium ratum, certum est non posse irritari a marito, ut infra dicam. Si vero factum fuit post matrimonium ratum, antequam consummaretur, idem censeo, et patebit a fortiori ex dicendis; et de utroque est specialis difficultas, an teneatur conjux in eo casu ingredi religionem, ne cogatur matrimonium consummare, et contra votum agere, quam infra tractabimus; nunc enim sufficit certum esse conjugem habentem tale votum non teneri ad reddendum debitum, si velit religionem intrare intra tempus a lege praescriptum; modo agimus de voto castitatis post

matrimonium consummatum emissum, de quo etiam non dubitamus quoad obligationem reddendi debitum; nam quoad hoc tale votum per se irritum est, nec potest obligare, cum sit de materia injusta; unde non indiget mariti irritatione. De quo eleganter scribit Augustinus, epist. 199, circa princ. Quamvis si factum esset sub conditione, si maritus non repugnaverit, vel non consenserit, tunc posset quidem uxor rogare maritum, ut a petendo desisteret, sibi que abstinendi omnino licentiam daret; maritus tamen posset libere negare, atque hac ratione posset dici indirecte irritare tale votum etiam quoad hanc partem.

2. *Opinio Soti asserentis posse maritum absolute irritare votum uxoris factum post matrimonium consummatum.* — Illa vero ommissa, difficultas est quoad alia omnia quae sub tale votum cadunt; et quidem ex opinione Soti supra tractata, et ex verbis ejus colligi videtur, absolute loquendo, posse virum hoc votum irritare, etiamsi fuerit castitatis, et omnino illud tollere. Verba enim Soti sunt: *Nulla excepto, vir potest universa vota uxoris irritare.* Et ratio etiam ejus universalis est, scilicet, quia est subjecta quoad ultroneam obligationem. Idem tenet expressius in 4, d. 32, art. 2, ubi falso pro hac parte citat Augustinum in cap. *Manifestum*, 33, q. 5, nam in illo textu non loquitur de voto continentiae, et in q. 59 in Num., unde textus ille sumptus est, oppositum docet. Nec Gratianus, in § post illum textum, qui etiam citari solet, loquitur de voto continentiae quoad petitionem, sed simpliciter, atque adeo quoad redditionem debiti.

3. *Votum hoc ad tria obligare potest.* — Mihi autem haec opinio improbabilis, et intolerabilis videtur quoad hanc universalitatem; nam votum castitatis uxoris praeter redditionem debiti, quam non prohibet, ad tria potest obligare. Primum est, ad servandam castitatem conjugalem, durante illo matrimonio. Secundum est, ad servandam castitatem, soluto matrimonio per mortem viri; tertium est, ad non petendum debitum. Igitur quoad duo prima certissimum censeo, votum illud esse firmissimum, nec posse a viro irritari. Quam sententiam censeo communem, et auctores statim referam. Sumi autem potest ex c. *Placet*, de Convers. conjug., ubi Pontifex praecipit ut mulier quaedam, quae vivente viro, per ignorantiam religionem ingressa fuerat, putans virum fuisse defunctum, et ideo ad

cohabitandum illi fuerat postea compulsa, rursus jam mortuo marito castitatem servet. Video responderi posse inde solum colligi, tale votum non fuisse de facto irritatum a marito, non vero non potuisse irritari. Sed certe cum Pontifex absolute respondeat, neque ullam mentionem faciat irritationis mariti, supponit nullam esse potuisse, alias debuisset addere conditionem, Si maritus tale votum non irritavit. Nam verisimile erat maritum in eo casu irritatum fuisse votum, si potuisset; et ita ibi notant Hostien., Panor. et alii, qui, licet non dicant expresse maritum non posse irritare hoc votum, dicunt tamen tale votum continentiae esse omnino firmum, et quoad illud pares esse maritum et uxorem. Ratio etiam hoc videtur convincere. Cur enim daretur haec potestas marito? An illi praedictum est quod uxor servet castitatem? vel uxor patitur aliquem defectum rationis, ut propterea votum ejus debuerit mariti potestati subdi? Cum ergo per se constet haec dici non posse, et nulla alia fingi possit ratio vel fundamentum hujus potestatis, non potest cum aliqua probabilitate viro tribui quoad has duas partes, et consequenter nec quoad directam irritationem talis voti in seipso.

4. *Posse irritari quoad petendum debitum, est aliquorum opinio.* — Quoad tertiam vero partem de obligatione non petendi debitum, est nonnulla major difficultas, quia ex ea redundat aliquod gravamen in maritum. Et ideo videtur habere rationem aliquam seu titulum ad irritandum tale votum quoad obligationem non petendi debitum, quae fuit antiquorum opinio, quam referens D. Thom., in 4, d. 32, q. unic., art. 4, ad 3, eam censet probabiliorem. Et pro eadem sententia refertur Joann. de Neap., Quodl. 8, solentque pro eadem sententia referri Albert. et Duran., sed immerito. Eam vero tenet Sot. supra, et in 4, d. 32, art. 3. Et idem sentit Navar., in Sum., c. 12, n. 60 et 63, qui tamen utitur distinctione quadam infra tractanda. Et alii, quos allegat, et sequitur Sanc., lib. 9 de Matr., disp. 39, n. 11.

5. Contrariam vero sententiam censeo veram, scilicet maritum non posse irritare tale votum uxoris, sicut neque uxor potest irritare simile votum mariti; nam in hoc pares sunt, ut notavit Augustinus d. q. 59 in Num., ubi etiam hanc tenet aperte sententiam, quod potestas irritandi mariti nullo modo se extendit ad votum continentiae, scilicet praeter id, in quo ipsum de se nullum est, ut declaravi.

Eadem sententia est communis Theologorum, in 4, d. 32, ubi Albert., art. 4, dicit quidem esse stultum votum. Et Durand., q. 2, vocat indiscretum. Sed neuter illorum audeat dicere esse nullum, vel posse tolli a marito; sed ad summum per Episcopi dispensationem, de quo postea. In eadem sententiam inclinat ibi Palud., q. 2, et d. 38, q. 4, art. 2, concl. 5; Richar., d. 32, art. 2, q. 1, ubi hanc opinionem dicit esse communiorem et securiorem; quam etiam sequitur Cajetanus, in Summ., verb. *Votum*, c. 3; Petr. Ledesm., q. 64, art. 4, dub. 2, concl. 1; Valent., tom. 3, disp. 6, q. 6, de Voto, punct. 6; Ant., 3 p., tit. 1, c. 22, § 2. Et in eam magis inclinat Greg. Lop., in lib. 3, tit. 8, p. 1; Palac., in 4, d. 32, disp. 2; Sylvest., *Votum*, 5, q. 2, quamvis velit in aliquam concordiam opiniones redigere, de quo statim. Eadem est Canonistarum opinio, in d. c. *Placet*, de Convers. conjug., Hostiens., Abb., qui idem sentiunt, in cap. *Quidam*, eodem tit. Ex quo textu recte potest haec sententia confirmari ex verbis illis: *Ulterius vero non poterit uxorem accipere, promisit enim non exigere debitum, quod in illius erat potestate, et ideo quoad hoc votum tenuit.* Nam in illis aperte significatur imprimis, tale votum non utcumque fuisse validum, sed etiam omnino firmum ac perpetuum. Deinde redditur ratio, quia hoc est in potestate conjugis; ergo potest libere id vovere.

6. Quae ratio amplius declaratur ex dictis, nam tale votum non subjacet potestati mariti ratione materiae; et consequenter nec quoad irritationem indirectam; ergo multo minus quoad irritationem directam. Consequentio est clara ex dictis, quia votum uxoris non subjicitur potestati mariti, nisi ratione materiae. Antecedens autem probatur, quia vir non potest cogere, aut praecipere uxori ut petat debitum, quia ad hoc nullum habet jus, neque ipsa ad hoc se obligavit, cum ei tradidit corpus suum, sed solum ad reddendum. Neque ad finem matrimonii est hoc necessarium; imo videtur impertinens, maxime ex parte viri. Cum enim ipse possit exigere jus suum, et ex se hoc non sit ei onerosum, quid necesse est quod praecipiat uxori, ut petat? Si autem hoc non potest praecipere, nec etiam id potest vetare ex se, ut per se constat; ergo nullam potestatem habet circa talem materiam voti; ergo neque circa votum ipsum.

7. Confirmatur primo, quia si uxor emittat tale votum de licentia mariti, etiamsi maritus

postea velit irritare votum, et dare uxori facultatem petendi debitum, non potest; nec solum in eo facto peccat, sed etiam factum non tenet, ut est constans omnium sententia, in qua nec D. Thomas, nec Joannes de Neapol. dissentiunt, nec alius quem ego viderim, præter Soto. Et ultra citatos videri possunt Navar., n. 61; Anton. supra, § 3; Summ. Pisana, *Votum*, 3; § 3; Tabien., *Matrimonium*, 1, § 3; Sylv., *Votum*, 5, q. 1; et Gratian., 33, q. 5, post c. *Manifestum*, et fere in ultimis verbis, et specialem hujus rei rationem inferius reddemus. Ergo signum est, etiamsi votum factum sit sine licentia mariti, non posse illud valide irritare quoad hanc obligationem non petendi debitum. Patet consequentia ex supra dictis, quia in aliis votis, in quibus habet potestatem irritandi, eam retinet etiam post licentiam datam, saltem ut factum teneat; nam id satis colligitur ex Num. 30, juxta expositionem Augustini, d. q. 59, et juxta doctrinam supra datam de religiosis, quæ pari ratione hic habet locum. Videtur autem esse eadem ratio de hoc voto, et de aliis, si in hoc haberet maritus potestatem irritandi. Hæc vero ratio videtur posse instari in voto reddendi debitum, de quo infra est dicendum, et ibi constabit quantam habeat efficaciam.

8. Tandem confirmatur secundo, quia vir non potest irritare votum castitatis suæ uxoris, si emisit illud ante matrimonium contractum, non potest, inquam, quoad hanc obligationem non petendi debitum; ergo neque id potest circa votum post matrimonium emissum. Patet consequentia, quia æqualem potestatem habet vir circa vota uxoris ante vel post matrimonium emissa, ut colligitur ex dicto loco Num. et August. ibidem, et statim latius dicemus. Antecedens autem constat ex communi consensu omnium; Cajet. hic, art. 6; Sylvest., Navar., et aliis, citatis locis. Patet etiam ex usu Ecclesiæ, semper enim censetur necessaria dispensatio, ut talis uxor possit debitum petere; ergo signum est non posse irritari a marito; si enim posset, facilius esset remedium. Item constat uxorem non posse irritare tale votum mariti factum ante matrimonium; ergo nec e converso, quia in hac materia castitatis pares sunt. Denique est optima congruentia, quia in omni promissione vel contractu matrimonii nondum consummati inter virum et uxorem, subintelligitur conditio, ut non impediat meliorem frugem, seu majus bonum. Unde sponsalia de futuro

non impediunt absolutum votum castitatis; et matrimonium ratum non impedit professionem, et solemne votum castitatis. Ergo, servata proportione, matrimonium etiam consummatum non impedit quominus intra illum statum possit quis castitatem vovere, quantum potest sine injuria alterius conjugis; ergo hoc votum non potest irritari a marito. Quocirca, licet in aliis votis concederemus habere maritum potestatem irritandi illa, in voto castitatis id non esset admittendum, quia modo est de bono alterius ordinis; quod eo modo, quo esse potest cum statu matrimonii, nunquam intelligitur exclusum.

9. *Satisfit fundamentis contrariæ opinionis. — Quomodo intelligatur hæc obligatio non petendi debitum.* — Quod autem contraria sententia dicebat, hoc esse onerosum alteri conjugum, imprimis non obstat, si non sit injuriosum; quia uxor non se obligavit per traditionem sui corporis ad tollendam marito omnem difficultatem quam ipse potest ex se habere in petendo debito, sed solum ad reddendum usum ejus, ipso petente. Deinde ut tollantur scrupuli, et res fiat facilior, intelligendum est, mulierem ex vi talis voti non posse omnino facere petitionem debiti; si autem ipse vel expresse petat, vel saltem si vir indicet, ita ut ipsa sufficienter intelligat eum ardere tali desiderio, et tacite postulare, id satis sit ut ipsa sine scrupulo reddere possit, non obstante voto; imo, licet fortasse ad hoc non teneatur debito justitiæ, propter rationem supra factam, tamen ex lege charitatis propria illius status videtur teneri ad subveniendum marito in tali periculo existenti, quia nisi ipsa tunc se facilem præbeat, est in periculo pollutionis, vel alterius similis peccati. Quocirca, cum dicitur materia talis voti esse non petere debitum, intelligendum est de petitione pura, ut sic dicam, quæ non habet rationem redditionis debiti ex justitia, vel charitate; ita enim interpretandum est tale votum, ut sit de meliori bono.

10. Et juxta hanc interpretationem posset exponi dictum D. Thom. (licet ejus auctoritas, in 4, non ita nos cogat, ac si in partibus id scripsisset); tamen etiam ibi non dixit maritum posse irritare hoc votum uxoris, sed indifferenter loquitur de utroque conjugue, et non dicit posse irritare votum alterius, sed neutrum posse sine alterius consensu tale votum emittere; quod potest intelligi, si votum fiat nunquam accedendi ad alterum, nisi illo expresse petente, et ratione justitiæ exigenti.

Et tunc jam locum habere potest, quod Albert. et Durand. dicunt, tale votum esse indiscretum, et reprehensione dignum. Nam votum illius castitatis et non petendi, dicto modo explicato, secundum se non est cur indiscretum censeatur, licet in hac vel illa persona possit non expedire; factum autem cum majori extensione erit indiscretum, imo etiam nullum quoad eam partem, in qua impedit majus bonum, et debitum, saltem ex ordine charitatis.

11. *Opinio Sylvestri, de voto non reddendi debitum, explicatur.* — Huc denique spectare videtur quod Sylvester, *Votum*, 4, n. 5, dixit, si votum sit de non reddendo, absolute non valere, quia præjudicat alteri conjugi. Si vero sit de non petendo ratione sui, sed tantum ratione alterius socii, tenere, quia non præjudicat; atque adeo si uxor vovet se non coituram nisi ad complacendum marito, votum esse licitum, nec posse irritari. Hæc enim distinctio, ut veritatem contineat, ita intelligenda est, ut petere ratione alterius non sit proprie et (ut ita dicam) primario petere, sed condescendere tacitæ petitioni vel insinuationi alterius. Et similiter cum additur limitatio, nisi ad complacendum marito, restringatur ad eundem casum, in quo ille ita jam tacite petit, ut illi immineat periculum, et ideo ratio charitatis postulet illi subvenire. Atque hanc doctrinam sic expositam videtur satis expresse tradere D. Thom., in 4, d. 38, q. 1, art. 3, et q. 2, ad 2. Unde Gregor. Lop., dicta l. 3, referens hoc dictum Sylvestri, ait, aut ipsum non discrepare a communi opinione, aut se non satis intelligere quid dicat.

12. *Explicatur opinio Navarri in hoc puncto.* — Navarrus etiam, d. n. 60 et 63, licet absolute opinionem Joan. de Neapol. sequatur, ab hoc dicto Sylvestri non discrepat. Addit vero distinctionem illam non usitatam, dicens, maritum habentem votum castitatis posse petere debitum, non tamen posse exigere; nec satis explicat quid differant petere et exigere; insinuat tamen, petere esse ab alio postulare non cogendo, sed si voluntarie dare voluerit. Exigere vero esse extorquere, etiam ab invito; putat enim conjugem habentem votum posse petere in gratiam alterius, et ideo solum invitando, si alius voluerit dare, petere posse, non vero posse petere in gratiam sui, et ideo non posse exigere. Quam distinctionem invenit, ut responderet ad c. *Quidam*, et c. *Placet*, de Convers. conjug., quæ verbo exigendi utuntur. Quam distinctionem ego etiam ad-

mittam, si ad prædictum sensum trahatur, alioqui repugnantiam involvit. Nam si maritus tunc habet jus justitiæ, potest petere et exigere. Quod si exigendo peccat contra votum, etiam petendo, si omnino ipse inchoet et invitet, quia tunc non cedit juri alterius, sed proprio utitur, cui per votum renuntiavit, ut in dictis juribus indicatur. Si autem non ipse incipit invitando, jam non est petitio, de qua agimus, eritque dissensio solum in termino.

CAPUT IX.

QUID POSSIT UXOR CIRCA VOTUM CASTITATIS MARITI SINE EJUS CONSENSU EMISSUM, ET QUID DE VOTO CASTITATIS UTRIVSQUE EX MUTUO FACTO CONSENSU.

1. *Opinio asserentium hoc votum non obligare ad non petendum debitum.* — Ex dictis a fortiori constat quid dicendum sit de voto castitatis emisso a viro sine consensu uxoris, sive ante, sive post matrimonium. Nam certum est tale votum non obligare ad non reddendum debitum, quia talis materia injusta est; unde ad hoc non indiget irritatione. Certum est etiam votum hoc in se et in tota sua amplitudine non posse irritari, tum ratione specialis, tum etiam generali, quia votum hoc, saltem quoad obligationem castitatis conjugalis, vel vidualis post mortem uxoris, auferri non potest ab ullo conjugue. Quantum vero ad obligationem non petendi debitum, aliqui putant tale votum per se non obligare, quia est in magnum præjudicium uxoris, et quia in tali persona non est de meliori bono. Sed hoc non credo verum, quia saltem si uxor non contradixerit, sine dubio tale votum obligat, quod probant omnia supra adducta; quia in hoc maritus est sui juris; et illud, quod vovet, simpliciter est melius, si rationabili modo illud interpretemur, ut supra factum est. Denique indicium manifestum est, quia si uxor cognito voto mariti contenta sit, sine dubio vir tenetur voto; quia tunc cessat omne præjudicium; ergo signum est a principio non fuisse omnino irritum. Quocirca, si maritus nolit manifestare votum uxori, semper tenebitur illo voto in omni probabili opinione. An vero male faciat maritus, non manifestando uxori suam obligationem, et cessando a petendo absolute, juxta sequentes opiniones judicandum est.

2. *Opinio asserentium tale votum quoad obligationem non petendi debitum ab uxore irri-*

tari posse. — Dicunt vero aliqui votum illud, quantum ad obligationem non petendi posse irritari ab uxore. Quod sentiunt plerique eorum, qui de marito id affirmant; imo, putant majorem rationem quoad hoc esse in uxore; quia hoc non provenit ex potestate superiori, sed ex præjudicio; majus autem præjudicium fit mulieri per hujusmodi votum viri, quam e converso, eo quod pudori femineo onerosius sit semper debitum postulare: ita sentit Sot., ubi supra Navar., et præter alios supra citatos, tenet Henricus, l. 11 de Matrim., c. 15, n. 8, ad fin.; et Emman. Roder., tom. 2 Summ., c. 90, n. 3.

3. *Votum non habendi copulam, nisi expresse petatur, aliquando non obligat.* — Verius tamen existimo, etiam quoad hanc partem, non posse uxorem, si proprie loquamur, votum viri irritare; sed aut illud per se non obligare, si inepte factum sit, aut in eo, quod est validum, irritari non posse. Ita sentiunt reliqui auctores supra citati. Imo et Sancius, præcedenti puncto nobis contrarius, in hac parte assentitur, tum lib. 9 de Matrim., disp. 42, n. 7, tum etiam in Decalog., lib. 4 de Voto, c. 34, n. 27. Et generatim ostenditur, quia in hoc jure debiti æquales sunt vir et uxor, 1 Cor. 7, et c. *Si quis primo*, 32, q. 1. Deinde ita declaratur; quia vel votum est de non petendo ex se et propter se, et quasi jam inchoando, et tale votum et validum est, et per se loquendo licitum, et omnino firmum, ita ut ab uxore irritari non possit, quia nec super personam mariti, nec super talem materiam habet potestatem ullam. Nec inde aliquid gravamen ei accrescit; vel si quod accedit, est valde extrinsecum, et non est injustum, nec contrarium charitati. Vel votum mariti est de non accedendo ad uxorem ullo modo, donec ipsa expresse petat, etiamsi illam videat in periculo constitutam, et tacite petentem, et desiderium significantem; et tunc tale votum censeo esse indiscretum, et contrarium vel minus consentaneum ordini charitatis, et prudentiæ servandæ in illo statu. Et ideo non obligat quoad illam partem, seu excessum. An vero in hoc possit uxor cedere juri suo, et ita quoad hanc partem dare valorem huic voto, statim dicam; nunc solum assero non teneri maritum ad postulandum vel expectandum talem consensum uxoris, sed quoad illam partem statim, ac per se, non obligari tali voto; et ita proprie hic non habere locum irritationem.

4. *Difficultas, quando tale votum ex mutuo*

u uterque facit. — *Tale votum est licitum.* — *Etiam est validum.* — Ulterius ex his constat, quid dicendum sit quando vir et uxor ex mutuo consensu votum castitatis emittunt. Circa quod occurrebat disputatio cum hæreticis, an tale votum licitum sit. Hæretici vero illud damnant tanquam contrarium illi divino præcepto: *Quos Deus conjunxit*, etc. Verum tamen necesse non est contra hanc ineptissimam hæresim disputare, tum quia per tale votum non solvitur matrimonii vinculum, et ita non agitur contra divinum præceptum; tum etiam quia per talia vota neutri conjugum fit injuria, quia uterque cedit juri suo, et volenti et consentienti non fit injuria. Tum denique quia perpetua Ecclesiæ traditione, et innumeris Sanctorum exemplis ac testimoniis, hujusmodi vota approbata sunt, ut erudite ostendit Bellarm., lib. 2 de Monachis, c. 37. Quin potius Augustinus, lib. 1 de Serm. Dom. in mont., c. 14, beatiora vocat hujusmodi conjugia, in quibus conjuges inter se continentiam pari consensu servare potuerunt. Supposita ergo honestate hujus voti, certum est, in eo casu utriusque conjugis votum et validum esse et firmum, ita ut neuter possit votum alterius irritare, quod est certissimum quoad perpetuitatem voti, et quoad alias materias extra copulam matrimonialem.

5. *An obliget ad non reddendum debitum altero petente.* — Circa hanc vero dubitari potest an tale votum obliget ad non reddendum, etiam altero petente et exigente. Palac., in 4, dist. 32, disp. 4, col. 8, asserit non teneri ad reddendum, donec alter revocet consensum. Si autem revocet, et reddere posse, et debere. Sed distinctio minime necessaria videtur. Nam reddere nemo potest, donec alter petat. Eo autem ipso quod petit, jam revocat priorem consensum, et recedit a priori pacto. Diceret tamen fortasse hic auctor, quando alter conjugum in eo casu petit, alium non debere statim reddere; sed se excusare quod jam non teneatur ratione pacti, nec possit ratione voti. Si autem alter tunc revocaverit priorem consensum, et non solum rogaverit, sed jus suum exegerit, alium tunc licite posse reddere debitum, et consequenter teneri. Ratio esse potest, quia supra dictum est, superiorem valide posse revocare licentiam votendi datam subdito; et tunc licet ipse peccet, subditum excusari; ergo idem erit in præsentia.

6. *Communis sententia asserit non posse*

reddi debitum. — Communis tamen sententia est in contrarium; dicit enim in eo casu neutrum conjugum posse alteri reddere debitum, etiamsi maxime exigat, et velit priorem consensum revocare; ita sentiunt communiter Theologi, in 4, d. 32, ubi D. Thomas, Palud., Richard., Supplem., et Sot., art. 3, et d. 27, q. 1, art. 4; Sylvest., d. q. 2; Tabien., *Matrimonium*, 4, § 30; Navar., in Summ., d. c. 12, n. 59, et cap. 16, n. 32; et Panorm., in c. *Charissimus*, de Convers. conjug., n. 6; Lessius, lib. 2 de Just., c. 40, dub. 40, n. 85; et Sancius, in Decalog., lib. 4, c. 34, n. 15. Potest autem hoc fundari, et in voto ipsius conjugis qui redditurus est debitum, et in voto alterius qui illud exigit. Priori modo fundamentum esse debet, quia, quantumvis alius, qui petit debitum, revocet consensum prius datum, votum alterius manet firmum, quia revocatio illa non potest esse efficax ad invalidandum contractum prius factum inter ipsos conjuges, ratione cujus jam alter cessit juri suo; et consequenter alium liberavit onere et obligatione reddendi debitum, quam non potest iterum imponere revocando priorem consensum. Quod confirmatur et declaratur, quia pacta et conventiones justæ, in quibus æquale pro æquali redditur, absolute et sine conditione factæ, sunt perpetuæ, nec revocantur eo quod alter retractat voluntatem suam; sed inter maritum et uxorem in eo casu præcessit pactum mutuum, et utrinque fuit conditio æqualis; ergo non potest alter conjugum revocare pactum alio invito; ergo, quantumvis revocet, alter semper obligatur voto ad abstinendum absolute a copula conjugali. Patet consequentia, quia ratione pacti potest licite negare debitum; ergo ratione voti tenetur. Unde recte Navarrus supra considerat, discrimen esse, quando præcessit inter conjuges pactum nudum, vel voto firmatum; quia quando pactum fuit nudum, licite possunt conjuges ex mutuo consensu ab illo recedere, argumento c. 2, de Sponsal., quia unusquisque potest cedere juri suo. Imo addit Navar., citans Hugonem Card., in c. 6, 1 ad Cor., in eo casu, si alter conjugum petat, vel se ostendat propensum, etc., alium debere condescendere. Sed non credo teneri debito justitiæ, alias præcedens pactum nihil operaretur. Sed aliquando poterit intervenire debitum honestatis, vel charitatis, si alter in periculo versetur. At vero quando ultra pactum mutuum accessit votum, jam non est liberum illis re-

cedere a pacto, neque alteri revocationem alterius acceptare, aut illi consentire, aut suo juri per pactum acquisito cedere, quia in hoc ageret contra absolutum votum castitatis.

7. *Difficultas: an post revocationem mutui consensus peccent reddendo debitum.* — Sed quid, si semel conjuges mutuo consensu pactum prius factum, quantumvis voto firmatum, revocarint? numquid peccabit postea alter eorum reddendo alteri debitum? Quod enim in illa revocatione pacti peccaverint, et contra votum egerint, dubium non est, ut ex dictis patet. Tamen quia illa revocatio facta tenet, videntur postea non peccare reddendo debitum, etiamsi peccent petendo. Primum patet, scilicet, revocationem fuisse validam, quia, licet fuerit peccaminosa contra votum, non tamen contra justitiam, cum unusquisque conjugum semper maneat dominus juris sui, cui potest cedere; ergo quibus voluntatibus illud pactum factum sit, dissolvi potuit efficaciter quantum ad mutuam obligationem, quicquid sit de peccato contra promissionem Deo factam. Hinc vero sequi videtur secundum, scilicet, nullum eorum peccare reddendo debitum, quia jam materia illa est aliena, et redit ad antiquum statum, in quo ex vi matrimonii tenentur conjuges reddere debitum. Quocirca simile videtur in eo casu contingere, ac in eo qui matrimonium contrahit habens votum castitatis. Nam, licet semel peccet, factum tamen tenet, ratione cujus potest licite, et debet postea debitum reddere. Respondent aliqui hoc ad summum procedere de obligatione ex vi proprii voti, quod jam non videtur obligare ad non reddendum, supposita dissolutione pacti; aliunde vero manere obligationem ex vi cooperationis ad malum, sed de hoc statim.

8. *Quid si alter eorum velit reiterare revocatum consensum, et alius nolit?* — *Tenetur reddere petenti.* — Respondeo igitur, in eo casu teneri utrumque conjugem ex vi sui voti pactum reiterare, et mutuo sibi remittere obligationem reddendi debitum, quia obligatio voti in utroque semper manet; ergo uterque tenetur facere quod potest ut non reddat debitum, quia ad hoc etiam votum a principio obligavit; possent autem hoc facile præbere ad prius pactum redeundo; ergo ex vi prioris voti ad hoc semper tenentur. Denique recedendo a pacto, et revertendo ad jus antiquum, contra votum peccaverunt; ergo perseverando in eo statu, semper contra votum agunt; tenentur ergo semper ad pactum re-

dire. Unde fit ut ex tali collusione, seu mutua remissione, nullum commodum reportent hujusmodi conjuges quoad culpam vitandam, quia semper in eo peccant contra votum, quod prius pactum non servant. Quod si fortasse alter eorum post talem revocationem, pœnitentia ductus, illam retractare velit, alter vero nolit, non poterit quidem ille, qui invitus est, alterum cogere; quia jam de facto cessit juri suo, et valide quidem quantum spectat ad rationem justitiæ. Et ideo ille, qui sic pœnitens, et invitus, reddiderit debitum, non peccabit directe contra votum suum, quia ex vi ejus jam non tenetur non reddere, facta tali rerum mutatione. An vero ex vi voti alterius conjugis teneatur non reddere, jam dicetur.

9. Alio ergo modo fundari potest hæc sententia communis in voto alterius conjugis, quia nimirum ille peccat petendo debitum in eo casu, etiamsi datum consensum revocaverit, et ideo hic non potest reddere debitum, nisi cooperando peccato ejus, quod nunquam licet; ita sumitur ex Navarro supra, n. 59, qui refert D. Thomam, in 4, d. 38. Et explicari potest a simili; nam, licet jure naturæ teneamur alteri reddere rem suam vel depositum, si tamen constet illam velle in malum usum, et præjudicium tertii, non debemus dare, etiamsi petat, ut Tryphon. jurecons. tradit in l. Bona fides, ff. Depositi; ergo a fortiori in præsentia.

10. Contra hanc vero rationem instari posse videtur. Nam si alter conjugum emittat votum castitatis sine alterius consensu, et postea debitum petat, quamvis in eo peccet, et in copula etiam quæ ex vi talis petitionis sequitur, nihilominus alter conjux non peccat reddendo, imo reddere tenetur. Quod tenet expresse Sot., in 4, dist. 17, q. 1, art. 4, circa finem. Et ratio esse potest, quia ille petit jus suum, et actus quem petit de se licitus est; malitia vero, quæ illi admiscetur ex voto conjugis, est valde extrinseca, quæ non imputatur alteri reddenti jus, nec potest dici ad illam cooperari, sed solum permittere illam, quia nec directe vult illam malitiam, nec actum, cui illa sit intrinsece adjuncta; sed per accidens in tali casu, in quo ipse non tenetur vitare actum, aut negare quod debet, ne talis malitia sequatur. Confirmatur a simili, nam D. Thomas et multi Theologi sentiunt peccare maritum petendo debitum ab uxore menstruata, et illam nihilominus non peccare reddendo; ergo idem dici potest in

præsentia. Illa ergo ratio ex hoc præcise capite non videtur firma.

CAPUT X.

QUID DICENDUM SIT DE CONJUGE, QUI DE LICENTIA CONSORTIS CONTINENTIAM VOVIT, ET AN TALIS LICENTIA SIT REVOCABILIS.

1. *Assertio: dans talem licentiam nec tenetur, nec potest licite reddere debitum. — Quid si talem licentiam revocavit. — Peccat revocando. — Ultimo, ex dictis constat quid dicendum sit, quando alter conjugum solus votum castitatis emisit de licentia sui consortis, nam in hoc casu certum est eum, qui facultatem alteri dedit ad vovendum, non teneri reddere debitum ei petenti, imo nec licite posse reddere. Ratio prioris partis est, quia, eo ipso quod alter petiit facultatem vovendi, et datam accepit, cessit juri quod habebat ad petendum debitum; ergo jam alter non tenetur reddere petenti. Et hinc probatur altera pars, quia si non tenetur reddere, ergo, cum sciat alterum petendo et utendo peccare, tenetur non cooperari illi; quia cum alias licite possit, nihil est quod talem cooperationem a culpa valeat excusare. Et in hoc casu maxime procedit opinio Navarri proxime tractata, quando, scilicet, facultas data est, sive ex alterutra parte, sive ex utraque, et res est integra. Quod addo, quia si jus non est in eodem statu, sed ille, qui facultatem dedit, illam revocavit, majorem habet dubitationem, quia jam videtur alteri restitutum jus, cui cesserat. Sed imprimis juxta superius dicta constat, illum, qui consensum dederat, revocando illum graviter peccare; quod enim diximus circa hoc de superiori religionis, eandem rationem in præsentia habet, vel certe majorem, quia conjux consentiens non proprie se gerit ut superior; nam potius in hoc jure conjuges sunt æquales; sed agit tanquam dominus qui juri suo cedit; unde non potest licite donationem factam retractare. Nec enim satisfacet qui responderit, revocare illam ex consensu ejus cui facta fuit, et ideo id licere. Oportet enim advertere, non soli conjugi, sed suo modo Deo ipsi factam esse illam donationem, seu cessionem juris, et ideo non satis esse socii consensum, ut licite fiat.*

2. *An sit invalida revocatio licentiæ. — Dubitari vero ulterius potest quam certum sit, quod supra dicebamus, talem revocationem*

facultatis datæ non solum licitam non esse, verum etiam non esse validam. Nam, licet hoc teneant multi Doctores supra citati, nihilominus Sot., lib. 3 de Just., q. 3, art. 1, et in 4, d. 27, q. 1, art. 4, circa fin., absolute et sine hæsitacione docet contrarium; imo, nihil distinguens inter licitum et validum, simpliciter dicit posse illum, qui talem facultatem dedit, illam revocare; solumque allegat cap. *Manifestum*, 33, q. 3, ubi Augustinus non loquitur de voto continentiae, sed de aliis. Et Gratianus, in § quem immediate post illud caput subjicit, ait non esse parem rationem in his votis; idemque repetit in fine totius quæstionis. Et ex loco Augustini, unde sumptum est illud caput, scilicet ex q. 59 in Num., idem colligitur. Nihilominus idem Sot., d. 32, a. 3, in eadem persistens sententia, Richardum pro ea citat tibi, art. 2, q. 2. Verumtamen Richardus cautius et distinctius loquitur, nam imprimis distinguit de licentia in facie Ecclesiæ et coram suo Ordinario data, vel privatim et occulte concessa. Rursus distinguit de revocatione ante vel post votum emissum. Ac tandem insinuat, licet non clare dicat, aliud esse loqui stando in jure naturali solo, aliud in positivo. Primum ergo ait, licentiam privatam ante emissum votum revocari posse. Significat autem hoc esse ex concessione juris habentis suspectas, et periculosas reputantis, has privatas et secretas licentias; solum autem affert caput 1 de Convers. conjug., de quo cap. statim dicam.

3. *Opinio asserens valide revocari licentiam ante votum emissum. — Videtur autem hæc pars per se probabilis, etiam ex vi juris naturæ, ex fundamento posito a Cajetano supra, art. 8. Nam, licet facultas data sit, si votum non est emissum, nondum etiam dominium actuale in alium transivit; nec is, qui facultatem dedit, jus, quod habebat, amisit; sed tantum erat quasi in potentia; ergo, quamdiu non reducitur in actum, revocatio facta erit valida, sive facta sit cum aliquo peccato ex rationabili causa, quia prior facultas imprudens judicata est. Et confirmatur ac declaratur, quia post datam illam facultatem ante emissum votum, potest, qui illam dedit, petere debitum, et alter tenetur reddere, quia nondum obligatus est altiori vinculo. Unde ipse etiam licentiatus potest petere ante emissum votum, ut per se constat, et alter tenetur reddere; ergo signum est nondum jura fuisse immutata ex vi solius facultatis; ergo revocatio ejus valida est, cum procedat*

ex jure proprio, quod adhuc durat. Quare in eo casu non dixerim melius facturam mulierem non vovendo, ut Richardus concludit; sed dixerim non posse vovere quoad non reddendum, quia voveret rem alienam; quoad non petendum vero ita posse vovere, sicut supra dictum est de conjugate vovente sine licentia mariti.

4. *Post votum emissum alia opinio negat, alia affirmat. — Secundo, si licentia revocetur post emissum votum, Richardus dubius et quasi problematice procedit, utriusque partis argumentum solvens. Fatetur enim opinionem communem esse, talem revocationem esse invalidam, et votum semper manere firmum. Deinde addit aliam opinionem dicentem, nisi licentia fuerit data auctoritate Diocesanæ, revocari posse valide, quamvis revocans peccet. Quod autem valeat revocatio, probat ex c. 1 de Convers. conjug. Unde, cum opinio auctoris intelligi debeat juxta id quod allegat, ut juristæ dicunt, videtur plane Richardus non loqui de quocumque voto castitatis, sed de solemniter facto per professionem religionis, nam de hoc est sermo in illo textu. Unde etiam non loquitur de jure naturali, sed de positivo. Juxta quod, certum est professionem factam ab uno conjugate, etiam de privata licentia alterius, ipso in sæculo remanente, non esse firmam, sed posse ab Episcopo revocari conjugem illum, ut cum alio cohabitaret, nisi alter velit perpetuam castitatem vovere, ad quod cogendus non est; ita enim statuitur in d. c. 1 de Convers. conjug. Tunc autem alter conjux non revocat licentiam, sed Episcopus declarat non sufficientem fuisse, utpote non secundum jus concessam. Unde in eo casu nec peccare existimo conjugem, qui alium postulat a monasterio revocari, quia prior licentia fuit invalida et insufficientis, ideoque ipse semper retinuit jus suum integrum. Dum ergo illo postea utitur, non peccat. Ex illo vero textu et casu non potest argumentum sumi ad vota simplicia et privata, de quibus Ecclesia nihil disposuit. Quin potius, in illo etiam casu, in quo maritus revocatur a monasterio ut cohabitaret cum uxore, dubitari potest an sit liber a voto castitatis. Nam, licet professio non tenuerit in eo quod præjudicat uxori, potuit valere votum quoad id quod est in potestate et jure ipsius mariti, juxta c. *Quidem* et c. *Placet*, de Voto, in quibus ita judicatur, quando maritus professus est invita uxore; ergo a fortiori idem erit quando ex voluntate uxoris id fecit,*